

Sygn. akt IV CSK 378/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 marca 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Mirosława Wysocka (przewodniczący)

SSN Wojciech Katner (sprawozdawca)

SSA Jacek Grela

w sprawie z powództwa P. S. i J. K.
przeciwko Niepublicznemu Zakładowi Opieki Zdrowotnej "P."
Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w K.
o stwierdzenie nieważności uchwały,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 4 marca 2015 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej
od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 13 grudnia 2013 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok w pkt II, III i V i w tym zakresie
przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi
Apelacyjnemu wraz z pozostawieniem temu Sądowi
rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 13 grudnia 2013 r. Sąd Apelacyjny, po rozpoznaniu apelacji strony pozwanej Niepublicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej „P.” Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w K. od wyroku Sądu Okręgowego w G. z dnia 8 kwietnia 2013 r. w sprawie z powództwa P. S. i J. K., oddalił tę apelację, z wyjątkiem zmiany zaskarżonego wyroku w punkcie trzecim w związku ze stanowiskiem powodów, zmniejszając koszty zasądzone od pozwanej, a także rozstrzygnął o kosztach postępowania. Utrzymanym w mocy wyrokiem Sądu Okręgowego, za nieważną została uznana uchwała z dnia 8 lutego 2012 r. Rady Nadzorczej pozwanej Spółki w zakresie, w jakim chodziło o stwierdzenie wygaśnięcia w maju 2002 r. mandatów członków Zarządu Spółki w osobach powodów i stwierdzenie, że od tego czasu Spółka nie posiada Zarządu (§ 1 uchwały).

W sprawie ustalono, że w umowie Spółki z dnia 31 października 2000 r. określono dwuosobowy zarząd i uchwałą Zgromadzenia Wspólników nr 1/2000 powodowie zostali wybrani członkami Zarządu, przy czym umowa spółki nie przewidywała kadencyjności członków zarządu, upływ kadencji dotyczył tylko członków trzyosobowej Rady Nadzorczej - od dnia odbycia Zgromadzenia Wspólników zatwierdzającego sprawozdanie, bilans oraz rachunek zysków i strat za ostatni rok. W związku z konfliktem między Zarządem a jednym z członków Rady Nadzorczej w 2011 r., pojawił się pogląd prezentowany w szczególności przez część członków Rady Nadzorczej, że zgodnie z przepisami kodeksu spółek handlowych mandaty członków Zarządu wygasły w maju 2002 r.; Rada Nadzorcza podjęła dnia 8 lutego 2012 r. uchwałę takiej właśnie treści i ona jest przedmiotem sporu. Z kolei, Nadzwyczajne Zgromadzenie Wspólników pozwanej podjęło dnia 26 lipca 2012 r. uchwałę, zmieniającą umowę Spółki, uzupełniając ją o postanowienie, że „począwszy od pierwszej kadencji Zarząd jest powoływany na czas nieokreślony”.

Sąd pierwszej instancji oparł rozstrzygnięcie na podstawie art. 189 k.p.c. i art. 58 k.c. oraz uznał, że Rada Nadzorcza podejmując uchwałę stwierdzającą

wygaśnięcie mandatów członków Zarządu naruszyła art. 219 k.s.h., gdyż nie miała na podstawie umowy uprawnienia odnośnie do powoływania, odwoływania lub też stwierdzania wygaśnięcia mandatów członków Zarządu Spółki. Nieważność uchwały Rady Nadzorczej miała także podstawę, zdaniem Sądu, w art. 615 § 2 k.s.h., zgodnie z którym termin wygaśnięcia mandatu członka organu spółki kapitałowej, który rozpoczął się przed wejściem w życie tego Kodeksu (a tak było w przypadku powodów), ocenia się według przepisów dotychczasowych (por. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 20 stycznia 2009 r., II CSK 423/08). Wynika z tego możliwość pełnienia funkcji przez czas nieoznaczony, także po 1 stycznia 2001 r. Sąd Apelacyjny poparł przytoczone ustalenia faktyczne i oceny prawne zawarte w wyroku Sądu pierwszej instancji.

W skardze kasacyjnej kurator pozwanej zarzucił zaskarżonemu wyrokowi naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 196 kodeksu handlowego w związku z art. 615 § 2 k.s.h., a także art. 58 § 1 k.c. przez niewłaściwe zastosowanie. Zarzut naruszenia przepisów postępowania dotyczy zastosowania art. 189 k.p.c. do powództwa opartego na art. 252 § 1 k.s.h., art. 247 k.p.c. przez zaakceptowanie przeprowadzenia przez Sąd Okręgowy dowodu z zeznań stron ponad osnowę dokumentu w postaci umowy spółki, a także art. 321 § 1 k.p.c. przez poddanie powództwa ocenie z punktu widzenia art. 189 k.p.c., chociaż jako podstawę pozwu powodowie wskazali art. 252 § 1 k.s.h. Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w punktach II, III i V i w tym zakresie przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, z zasądzeniem kosztów postępowania.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną powodowie wnieśli o oddalenie skargi i zasądzenie kosztów postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzuty naruszenia przepisów postępowania dotyczą w pierwszej kolejności zastosowania przepisów o materialno - prawnym charakterze, bo tego się tyczy powództwo o ustalenie (art. 189 k.p.c.), związane z nieważną czynnością prawną sprzeczną z prawem (art. 58 § 1 k.c.). Podobnie wygląda ten problem, gdyby zastosowanie miał art. 252 k.s.h., który jest niewątpliwie przepisem o charakterze materialnoprawnym. Kwestionowane jest przez część orzecznictwa i doktryny

stanowisko co do prawidłowości zastosowania art. 252 k.s.h. do uchwał rady nadzorczej spółki z o.o., gdyż przepis ten odnosi się wprost do uchwał zgromadzenia wspólników. Zadaje się więc pytanie, czy uchwały rady nadzorczej nie można podważyć tylko przez odwołanie się zainteresowanego do zgromadzenia wspólników. Przeważa stanowisko, że w takim wypadku prawidłowe będzie zastosowanie art. 189 k.p.c., z podstawą nieważności zawartą w art. 58 k.c. Wobec uchwały Rady Nadzorczej pozwanej Spółki można więc było ze względu na znaczenie i zakres zastosowania art. 189 k.p.c. wybrać ten przepis dla rozstrzygnięcia sporu między stronami i nie uważać tego ani za wyrokowanie co do przedmiotu, który nie był objęty żądaniem, ani że jest to orzekanie ponad żądanie (art. 321 k.p.c.).

Z umowy spółki wynika, że nie przewidywała ona kadencyjności członków zarządu, miały więc zastosowanie ogólne przepisy Kodeksu handlowego z 1934 r. (k.h.), obowiązującego w chwili zawierania tej umowy, czyli art. 196 tego Kodeksu stanowiącego, że mandaty członków zarządu wygasają z dniem odbycia zgromadzenia wspólników, zatwierdzającego sprawozdanie, bilans i rachunek zysków i strat za ostatni rok ich urzędowania. Podobnie brzmi obecny art. 202 k.s.h., z tym, że przepis ten rozdziela sytuację wygaśnięcia mandatów członków zarządu po pierwszym pełnym roku obrotowym pełnienia funkcji i po dalszych latach, jeżeli członkowie ci zostali wybrani na okres dłuższy niż rok, a ponadto umożliwia inne postanowienie w umowie spółki.

Na tle powołanych przepisów i umowy pozwanej Spółki można więc rozważać dwójakiego rodzaju skutki. Pierwszym jest uznanie, że bez ponownego formalnego powołania członków zarządu na następny rok lub lata, dotychczasowe ich mandaty wygasły wraz z odbyciem zgromadzenia po pierwszym roku działania spółki i spółka przestała mieć zarząd. Drugim jest twierdzenie, które skład orzekający w niniejszej sprawie akceptuje, że jeżeli wspólnicy nie dokonali po pierwszym roku funkcjonowania spółki wyboru nowego zarządu, a przez następne kilkanaście lat udzielali na zgromadzeniach wspólników absolutorium stale tym samym, wybranym na początku członkom zarządu, zaś pełnienia przez nich obowiązków nie kwestionowała ani rada nadzorcza, ani sąd rejestrowy, otrzymujący dokumenty spółki z rocznym jej rozliczeniem, to znaczy, że w sposób

dorozumiany powoływani byli ci sami członkowie na kolejne lata aż po 2012 r. Wówczas dopiero wspólnicy uchwalili zmianę w umowie spółki i wyraźnie w niej stwierdzili, że członkowie zarządu są powoływani na czas nieokreślony, począwszy od pierwszej kadencji, a więc od zawiązania spółki i wybrania powodów w tej sprawie na członków zarządu (prezesa i wiceprezesa) dnia 31 października 2000 r.

W tych okolicznościach podważaną w sprawie uchwałę Rady Nadzorczej pozwanej Spółki można potraktować albo jako uchwałę nieistniejącą, ponieważ została podjęta przez organ do tego nieuprawniony, albo jako nieważną, przy czym musi się przypisać jej wtedy odpowiedni do tego charakter prawny. Można także ją potraktować jako uchwałę wprawdzie istniejącą, ale nie zawierającą takich składników uchwały, które decydują o wywołaniu przez nią skutków prawnych w postaci stwierdzenia wygaśnięcia mandatów członków zarządu spółki.

Sąd Apelacyjny w zaskarżonym wyroku poszedł w tym samym kierunku, co Sąd pierwszej instancji i uznał uchwałę Rady Nadzorczej Spółki za oczywiście nieważną w rozumieniu art. 58 k.c. Przyjął, że uchwałę zgromadzenia wspólników należy także w tym wypadku uważać za czynność, do której stosuje się wprost albo odpowiednio przepisy o czynnościach prawnych (zob. wyrok SN z 7.12.2012 r., II CSK 221/12, nie publ.). Jednak skarżący twierdzi, że uchwała Rady Nadzorczej nie była czynnością prawną, gdyż-jak wiadomo-czynność prawna musi zawierać przynajmniej jedno oświadczenie woli, a zdaniem kuratora pozwanej uchwała Rady Nadzorczej zawierała tylko oświadczenie wiedzy stwierdzające brak w spółce zarządu.

Należy zatem rozważyć, czy w treści analizowanej uchwały Rady Nadzorczej znajduje się co najmniej jedno oświadczenie woli. Na pierwszy rzut oka może się tak wydawać, gdyż tylko wtedy uchwała ta może wywołać skutek prawny, w przeciwnym wypadku byłaby bezużyteczna dla osiągnięcia celów, które przyświecały w jej podejmowaniu. Jednakże samo nadanie uchwale takiego tytułu nie oznacza, że stanowi ona czynność prawną, występują bowiem uchwały organów spółek o charakterze organizacyjnym i nie zawierają one żadnych oświadczeń woli. Mogą natomiast zawierać oświadczenia wiedzy, którą organ

spółki uważa za konieczną do zmanifestowania i czyni to w postaci uchwały, chociaż bardziej właściwe byłoby wybranie formy np. oświadczenia. Oznajmia się wówczas o jakimś stanie faktycznym lub prawnym i nie przybiera to nawet zewnętrznie postaci kojarzącej się z czynnością prawną.

W niniejszej sprawie uchwała Rady Nadzorczej zmierzała do wywołania skutku w postaci utraty przez powodów mandatów członków Zarządu z mocą od maja 2001 r., czego stwierdzenie miało odnieść ten sam skutek prawny, co mające konstytutywny charakter stwierdzenie o nieważności uchwały zgromadzenia wspólników według art. 252 § 1 k.s.h. (zob. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 18 września 2013 r., III CZP 13/13, OSNC 2014, nr 3, poz. 23). Powołany przepis również wywołuje wrażenie o deklaratywnym tylko skutku stwierdzenia nieważności, jednak bez tego stwierdzenia nie odnosi się rezultatu w postaci zakwestionowania ważności uchwały. Podobnie jest w wypadku stwierdzania nieważności uchwały rady nadzorczej, mimo że jest to uczynione na podstawie art. 189 k.p.c. Przepis ten, znajdujący się wśród przepisów o postępowaniu cywilnym, odnosi się do skutków o charakterze materialno-prawnym i może zostać zastosowany nawet w razie wskazywania przez stronę art. 252 k.s.h. jako przepisu, który uważa ona za możliwy do zastosowania przez analogię. Jak przyjął Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 18 lutego 2010 r., II CSK 449/09 (OSNC-ZD 2010, nr 4, poz. 103), której istotę podziela skład orzekający w niniejszej sprawie, przepisów dotyczących wadliwości uchwał zgromadzenia wspólników (akcjonariuszy) nie należy stosować w razie wadliwości uchwał innych organów spółek, tylko na podstawie art. 2 k.s.h. stosować przepisy ogólne o czynnościach prawnych według kodeksu cywilnego.

Z tych względów, jak było to podniesione na wstępie uzasadnienia, zastosowanie art. 58 k.c. w razie badania ważności uchwał rady nadzorczej spółki z o.o. jest uprawnione, jednakże nie ma ono znaczenia w okolicznościach tej sprawy. Rada Nadzorcza nie miała kompetencji do badania ważności mandatów członków zarządu pozwanej Spółki. Nie mogła więc w tej kwestii podejmować ani uchwał potwierdzających ważność tych mandatów, ani je kwestionujących, gdyż nie mogła składać żadnych własnych oświadczeń woli w tych sprawach. Uchwała rady nadzorczej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością stwierdzająca wygaśnięcie

mandatów członków zarządu spółki nie wywołuje skutków prawnych w sytuacji, gdy umowa tej spółki nie przyznaje radzie nadzorczej prawa do powoływania i odwoływania członków jej zarządu (art. 201 k.s.h.). Podjęta więc w niniejszej sprawie uchwała Rady Nadzorczej pozwanej Spółki stanowiła jedynie o przekonaniu członków tej Rady, że według uzyskanej przez nich wiedzy Spółka nie ma organu wykonawczego na skutek wygaśnięcia mandatów członków jej zarządu. Stwierdzenie to w postaci uchwały Rady Nadzorczej nie odniosło więc żadnego skutku prawnego. Zatem ma skarżący rację, że uchwała ta nie ukształtowała żadnych praw ani obowiązków stron w zakresie stosunku spółki i z tego powodu jest pozbawiona doniosłości prawnej.

Dokonana analiza prawna powoduje, że na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. należało uchylić zaskarżony wyrok odnośnie do pkt II, III i V i przekazać sprawę w tym zakresie do ponownego rozpoznania, z rozstrzygnięciem o kosztach postępowania na podstawie art. 108 § 2 w związku z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.